

оскільки воно, як показують дослідження останніх років, може дати цінні результати для різних питань художньої творчості і психології .

Умовні скорочення джерел

Кост. – Костенко Л. Вибране / Л. Костенко – К.,1989.– 559с.

Література

1. Лисиченко Л.А. Ці невичерпні глибини мови : монографія / Л.А. Лисиченко. – Х., 2011. – 304 с.

2. Ставицька Л.О. Естетика слова в українській поезії 10-30 років ХХ ст. / Л.О.Ставицька. – К. : Правда Ярославичів, 2000.– С.78.

УДК 81:82(043.2)

ПРОКОПОВИЧ Л.С., КУРИЛО О.Й.,
Мукачівський державний університет

ПИСЬМЕННИК – МОВА –ЧИТАЧ

Дослідження взаємодії мови, читача та автора є одним із важливих аспектів соціолінгвістики, що має велике значення для розуміння історичного процесу розвитку літерної мови. Причому на різних етапах еволюції суб'єктів цієї взаємодії змінювалися як домінанти, так і пріоритети цього розвитку.

Одним із важливих факторів розвою української літературної мови був і залишається читач, на якого орієнтується письменник чи мовець. О.І.Білецький зазначав, що «...читач – не тільки об'єкт. Він фактор літературного процесу, співучасник роботи письменника, який весь час думає про нього та веде з ним діалог» [1].

Саме проблемі письменник – читач, присвячені праці Г.М.Сивоконя, зокрема його монографія «Одвічний діалог», у якій автор наголошує, що орієнтація на читача й на сприймання художнього слова в українській літературі виступає діяльною силою взаємозумовленого розвитку творчості та її адресатів: «Кожна заміна в одній із цих двоєдиних складових так чи інакше зумовлює інші видозміни», – зазначає автор [6, с.75].

Відомий мовознавець характеризує тисячолітню історію взаємодії українського читача й письменника на широкому історичному тлі. Однак у цій та інших працях науковця в основному характеризується проблема з погляду літературознавчого. Мовний аспект проблеми (читач – літературна мова), тобто якою мірою враховується мовна компетенція читача, як впливає мова художніх творів на формування цієї компетенції, як робота над мовою художніх творів впливає на стан і розвиток літературної мови, предметом лінгвістичного дослідження виступає значно рідше», – наголошує Л.А.Лисиченко [3, с. 62]. Варто нагадати також слова О.О.Потебні: «В організованому суспільстві з серйозним ставленням до літератури складається і щодо писемної мови громадська совість, чуття користі, міри та краси, які однаково зв'язують письменника й читача» [5, с. 171-172].

Сьогодні існує значна кількість праць О.Г.Ставицької, Н.М.Сологуб, у яких чітко звучить мотив читача. Чи не в тому й секрет безсмертних творів, що вони щоразу відкривають читачам свій безсмертний зміст? Це підтверджує справедливості думки: «Твір, який читають, має теперішнє, твір, який перечитують, має майбутнє» [2, с. 302].

Зазначимо, що проблемі читача присвячена праця А.К.Мойсієнка «Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша», у якій дослідник робить висновок, що індивідуально-авторська інформація не є ідентичною тій, яку отримує реципієнт при сприйманні художнього твору [4, с. 10].

Мовний аспект цієї проблеми містить кілька питань:

- 1) на якого читача розрахована мова художнього твору;
- 2) як впливає мова художнього твору, на мовну компетенцію читача;
- 3) як читач сприймає мовні новації окремих письменників;
- 4) які мовні запити читацького кола.

Для історії української літературної мови проблема «письменник-читач-мова» має особливе значення, що зумовлюється закономірностями й порушеннями законів історичного розвитку українського народу. При розв'язанні цього питання необхідно враховувати конкретні культурні й соціальні умови, в тому числі мовну ситуацію в країні та стан самої мови.

Якщо в широкому розумінні сучасна літературна мова – це мова від І.П. Котляревського до наших днів, що фактично підтверджують загальномовні нормативні словники, навчальна філологічна література, то у вузькому розумінні поняття «сучасна літературна мова» об'єднує фактично комунікативну практику трьох поколінь (старшого, середнього й молодшого). Мова молоді завжди відрізняється від мови старших людей, проте врівноважує цю різницю комунікативна активність середнього покоління, що й визначає характер норм сучасної літературної мови.

З одного боку, на нинішньому етапі розвитку літературної мови під приводом «демократизації» відбувається зниження рівня літературної мови, яка поступово «сповзає» до мови вулиці, яка нерідко (після виходу її мешканців зі школи) взагалі нічого не читає, тобто читач як інтелектуальний співрозмовник автора і його мовні смаки взагалі ігноруються. Це дуже тривожний симптом, – зазначає Л.А.Лисиченко, – зумовлений хибними розумінням демократизації: якщо класики української літератури й суспільного руху демократизацію вбачали в піднесенні мови кожного члена суспільства до рівня володіння літературною мовою у всіх стилях – від нищого до вищого, то сьогодні ми спостерігаємо тяжіння до мови вулиці, натовпу, навіть декласових елементів. Тим самим руйнується культурний шар української літерної мови, яка, хочемо ми того чи не хочемо, впливає на читача, тобто на суспільство в цілому, в негативному напрямку» [3, с.65].

Зауважимо, за сучасних умов активні процеси слововживання, вибору форми, наголошування тощо найбільшою мірою визначаються мовною

практикою засобів масової інформації. Саме засоби масової інформації здійснюють найвідчайдушніший вплив на вироблення узвичаєного мовного стандарту, вони формують і певні мовні смаки, моду на слововживання.

З іншого боку, процес демократизації літературної мови пов'язаний із демократизацією суспільства, зі зростанням національної свідомості, коли мовці замислюються і над походженням своєї мови, і над особливостями своєї територіальної говірки. Відбувається своєрідний лінгвістичний аналіз, надто, коли йдеться, що мовнокультурна вартість таких текстів може бути оцінена на тлі узвичаєних літературних стандартів, а читач має відчутти естетичну насолоду.

Література

1. Білецький О. І. Зібрання праць у 5-ти томах. – 1965–1966. – Т.3. – К. : Наукова думка, 1966.
2. Єромленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. – К. : Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
3. Лисиченко Л. А. Ці невичерпні глибини мови : монографія. – Х., 2011. – 304 с.
4. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша : дис. . д-ра філол. наук : 10.02.01. – К., 1997. – 354 с.
5. Потебня О. Естетика і поетика слова. – К., 1985. – С. 171–172.
6. Сивокінь Г. М. Одвічний діалог (Українська література і її читач від давнини до сьогодні). – К. : Дніпро, 1984. – 254 с.

УДК 378.011.3-051:78:784/785

ПУЙОВА В.І.,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ ТВОРЧОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Роль творчості в житті людини можна розглядати з кількох позицій: еволюційної, соціальної, особистісної, регулятивної, з позицій евристичного підходу та інших. Здатність окремих людей до творчості підвищує адаптивність людства в цілому. Дослідження В.Моляко, Ж.Піаже, Я.О.Пономарьова, В.Роменця та ряду інших вчених показали, що з-поміж всіх адаптаційних ресурсів творчість є специфічною для людини формою взаємодії зі світом (не лише предметним, а й соціальним), яка, окрім задоволення важливих вітальних потреб, створює передумови для духовного розвитку.

У психології прийнято поділяти активність людини на творчу й адаптивну. Такий поділ робиться на основі перенесення еволюційних закономірностей на соціальні й особистісні процеси. Відтак, адаптивна і творча дія не протиставляються, а об'єднуються як різні поведінкові стратегії, кожна з яких забезпечує еволюційно доцільну, ефективну поведінку.

Наше розуміння задатків, здібностей, обдарованості збігається із загальноприйнятими у психології тлумаченнями цих понять. Тезисно нагадаємо деякі положення і розставимо акценти, які сприятимуть розумінню нашого підходу до проблеми. Отже, людина із здібностями не народжується. Вона

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>